

PŘÍTOMNOST VE SVĚTĚ - KOMISE PŘEDSEDNICTVA CIOFS 2013 FORMAČNÍ PROGRAM

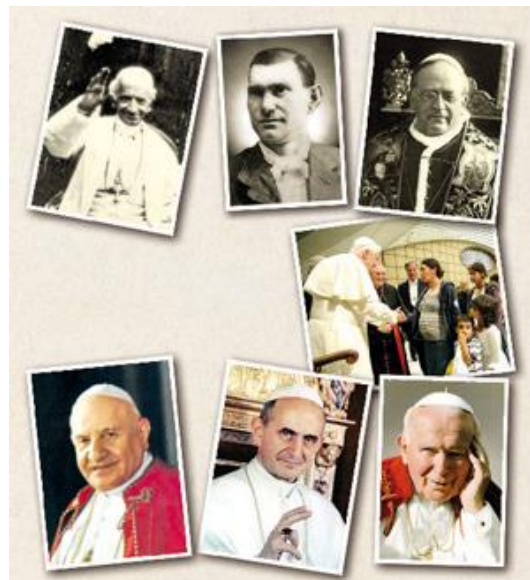
Únor

Text připravil: P. Amando Trujillo Cano TOR – Spolupracovník: Gianluca Lista OFS

ÚVOD

Minulý měsíc jsme se zabývali tématem role laiků ve společnosti z pohledu úřadu církve. Tím jsme připravili půdu pro celý kurz. Tento měsíc chceme udělat další krok a podívat se na principy Sociální nauky církve a připomenout sekulárním františkánům "další soubor nástrojů" vhodných k zapojení se do sociální oblasti. Tyto nástroje umožňují vyhodnocování a zlepšování politiky, zákonů, ekonomických a politických systémů atd. Dříve než budeme tyto principy popisovat, je vhodné říci pár slov o podstatě a historii sociální nauky církve:

Termín "sociální učení" sahá až k papeži Piu XI. a označuje naučné "pojednání", týkající se otázek společnosti, které vyplývají z encykliky *Rerum novarum* papeže Lva XIII. Toto učení církve bylo vyvinuto učitelským úřadem církve (společenstvím římských papežů a biskupů). Zájem církve o sociální otázky rozhodně nezačal tímto dokumentem, protože církev nikdy nepřestala projevovat zájem o společnost. Nicméně encyklika *Rerum novarum* znamená začátek nové cesty. Využití tradice trvajících stovky let znamená nový začátek a pozoruhodnou cestu vývoje učení církve v oblasti sociálních otázek.¹

Sociální učení katolické církve zachytilo a prohloubilo jako součást vývojového procesu některé základní informace, u kterých nelze vypátrat hlubší kořeny pouhou lidskou moudrostí a inteligencí (dokonce ani když se využijí různé humanitní vědy jako sociologie, ekonomie, antropologie, etc.). To vše proto, aby vyjádřilo teologický obsah, který *Kompendium Sociální nauky církve* objasňuje:

Tyto principy (vyjádření celé pravdy o člověku, poznané rozumem a vírou) se rodí "ze setkávání poselství evangelia a jeho požadavků. Požadavky jsou shrnuty v nejvyšším přikázání lásky k Bohu a k bližnímu v oblasti spravedlnosti související s problémy vyplývajícími ze života společnosti". Tím, že se církev snažila soustavně odpovídat na požadavky doby a na neustálý rozvoj společenského života, mohla v průběhu dějin a ve světle Ducha tyto principy (moudře rozvažujíc uvnitř své tradice víry) stále přesněji stanovovat, uspořádávat a vyjadřovat. (n. 160).

1. Principy Katolického sociálního učení

Kompendium uvádí čtyři zásady sociální nauky církve (=SNC), které jsou trvalými, skutečnými, obecnými, základními a pravými sloupy katolického sociálního učení. Jde o zásadu: *důstojnosti lidské osoby*, *společného dobra*, *subsidiarity* a *solidarity* (n. 160). Tyto zásady je třeba vnímat v jejich jednotě, vzájemné propojenosti a rozčlenění jako naukově jednotný souhrn dokumentů "doktrinální corpus",

¹ PONTIFICAL COUNCIL FOR JUSTICE AND PEACE (= PAPEŽSKÁ RADA PRO SPRÁVEDLNOST A MÍR), *Compendium of the Social Doctrine of the Church* (=Kompendium sociální nauky církve, vyšlo i česky), Libreria Editrice Vaticana, 2005, n. 87, Internet (13.01.13):

http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/justpeace/documents/rc_pc_justpeace_doc_20060526_compendio-dott-soc_en.html

který organickým způsobem interpretuje společenské skutečnosti” (n. 162). Jejich hodnota spočívá ve schopnosti, “ukazovat všem možné způsoby utváření dobrého, opravdu obnoveného společenského života.”(n. 162). *Tyto zásady mají hluboký morální význam, protože odkazují na nejhlubší základy, na nichž stojí uspořádání společenského života.* Mravní požadavky zde obsažené se vztahují, jak na chování (osobní působení) jednotlivců, tak skupin a institucí, jejichž svobody a rozhodnutí ovlivňují život společnosti (cf. n. 163).

a. Zásada důstojnosti lidské osoby a personalistický princip²

Člověk obdržel od samotného Boha nevýslovnou a nezcizitelnou důstojnost. Stvořil člověka jako muže a ženu, jako živý Boží obraz³ a vykoupil ho skrze vtělení a velikonoční tajemství Krista. Proto tato jedinečná důstojnost nepochází ani nezávisí na nahodilých skutečnostech jako např. národnost, rasa, pohlaví, věk, sociální postavení, jazyk, etnický původ, atd. Církev vyzývá všechny národy, aby uznaly důstojnost každého jednotlivého člověka, zvláště chudých a trpících. Aby uznaly, že sociální život má svůj původ v lidské osobě a že člověk není pouhým předmětem nebo pasivním činitelem. Člověku společnost nesmí upírat postavení aktivního a zodpovědného subjektu (cf. *Compendium* 106). Tento princip by měl být posuzován ve světle univerzálního hříchu a zároveň ve spojení s vědomím tajemství univerzální spásy a s mnoha rysy lidské osoby: jednota duchovního a tělesného bytí, otevřenost transcenci, jedinečnost, hodnota a limity svobody, společenská povaha, práva a povinnosti - totéž se týká národů atd. (n. 115-159).

b. Zásada společného dobra

Kompendium definuje tento princip jako: “Souhrn podmínek společenského života, který jak skupinám, tak jednotlivým členům dovoluje úplnější a snazší dosažení vlastní dokonalosti” (n. 164). Tento princip vychází z důstojnosti, jednoty a rovnosti všech lidí; je nedělitelný a je dosažitelný pouze společně. Pouze společně lze nejen tohoto dobra dosáhnout, ale také je zvětšovat a chránit je pro budoucnost. Tento princip se dá jednoduše vysvětlit jako úsilí o dobro všech lidí a celého člověka; toto úsilí má být prioritním cílem každé společnosti (cf. n. 165) a každého jednotlivce, podle jeho schopností a společenských podmínek každé epochy. Nároky společného dobra jsou úzce spjaty s respektem k osobě a s integrálním rozvojem jejím i jejích základních práv. Všechny úrovně společnosti a struktury každého národa zodpovídají za celosvětovou mezinárodní spolupráci, která je zaměřená na společné dobro (cf. n. 166). Společné dobro nemá být omezováno stranickými výhodami (upřednostněním některých zájmů), které z něj mohou těžit ve svůj prospěch, ale má být podporováno v plném rozsahu a na základě logiky zaměřené na co nejširší převzetí zodpovědnosti v trvalém úsilí o dobro druhého (cf. n. 167).

Odpovědnost za uskutečňování společného dobra přísluší nejen jednotlivým osobám, ale také státu, neboť společné dobro je důvodem existence politické autority (cf. n. 168). Účast politické autority společně s přispěním každého člena společnosti uvádí do souladu “partikulární dobra skupin a jednotlivců” (n. 169), a chrání dobro všech členů společnosti včetně těch, kdo se nacházejí v pozici menšiny. Společné dobro nelze ze žádného důvodu ochuzovat (ani s ohledem na socio-ekonomické či historické podmínky), protože by bylo zbaveno transcendentního rozměru, nejhlubšího důvodu existence lidství a veškerého stvoření, které přesahuje historickou dimenzi společného dobra a jeho zacílení v Bohu, Nejvyšším Dobru (cf. n. 170).

c. Univerzální určení statků

Kompendium cituje definici principu univerzálního určení statků z pastorální konstituce II. Vatikánského koncilu *Gaudium et Spes*: “Bůh určil zemi a všechno co je na ní, k užívání všem lidem a

² Cf. PONTIFICAL COUNCIL FOR JUSTICE AND PEACE, *Compendium*, n. 105-159.

³ Cf. II. VATICKÁNSKÝ KONCIL, *Gaudium et Spes*, n. 11.

národům, takže stvořených statků se má dostat všem spravedlivou měrou; to žádá spravedlnost provázená láskou” (GS 69). SNC uvádí, že tento princip je přirozený, vlastní a vrozený každé lidské bytosti (č. 171). "Všechna ostatní práva, ať jsou jakákoli, včetně vlastnických práv a práva volného obchodu jsou této zásadě podřízena. Nesmějí překážet jejímu uskutečňování, ale usnadňovat ho" (pozn. 172). Zásada universálního určení statků vybízí k "pojetí ekonomie inspirované mravními hodnotami" tak aby bylo možno budovat "spravedlivý a solidární svět, ve kterém by vytváření bohatství mohlo mít pozitivní funkci" (č. 174). Společnost se současným ekonomickým, vědeckým a technologickým rozvojem by měla vyvinout veškeré úsilí, aby žádný jednotlivec nebo stát nezůstal na okraji vývoje (viz n. 179). Princip universálního určení statků je spojen s pozorností a láskou církve k chudým. Lásky církve k chudým se inspiruje "v evangelijní zvěsti o blahoslavenství, Ježíšovou chudobou a jeho pozorností vůči chudým. Tato láska se týká nejen těch, kdo jsou vystaveni materiální chudobě, ale také těch, kdo jsou vystaveni četným podobám kulturní a náboženské chudoby" (n. 184). Praktikování lásky znamená zapojit se nejen do díla tělesného a duchovního milosrdenství, ale také vyžaduje angažovanost v "řešení společenského a politického rozměru problému chudoby". Buďme si vědomi toho, že "když dáváme chudým to co je pro ně nezbytné, jde spíše o splnění spravedlivé povinnosti, než o skutek lásky" (č. 184).

d. Zásada subsidiarity

Zásada subsidiarity patří už od první velké sociální encykliky *Rerum Novarum* (cf. RN 101-102, 123), k nejstálejším a nejcharakterističtějším vůdčím myšlenkám SNC (cfr. *Compendium* 185). V podstatě tvrdí, že proto, aby podpořila důstojnost lidské osoby a autentické společné dobro společnosti, musí všechny společnosti vyššího řádu zaujímat vůči nižším společenstvím postoj služby, tedy ochrany, podpory a rozvíjení (Cf. *Compendium* 186). V pozitivním smyslu to sebou nese podporu a pomoc (subsídium) různého druhu – ekonomickou, institucionální a legislativní – a v negativním slova smyslu požaduje, aby společnosti vyššího řádu nenarušovaly nebo nenahrazovaly to co mohou vykonat společenství menší a nižší. Tato zásada je na jedné straně proti "neoprávněné a přemrštěné přítomnosti státu a veřejných mechanismů" (n. 187) což způsobuje přebujelost státních aparátů a tím nesmírné zvyšování výdajů (tím popírá ducha lidské svobody a iniciativy). Na druhé straně zásada subsidiarity vyžaduje plnou a aktivní účast všech občanů, rodin, různých sdružení a zprostředkujících organizací v socio-politické oblasti. Jen výjimečné situace mohou stát vést k tomu, aby určité služby suploval. Toto suplování instituce se nesmí prodlužovat a rozšiřovat víc, než je nezbytně nutné (cf. n. 188).

e. Participace (spoluúčast)

Participace je charakteristickým důsledkem subsidiarity, která je podstatná v celé řadě aktivit, jejichž prostřednictvím občan jako jednotlivec nebo ve sdružení s jinými přispívá ke kulturnímu, ekonomickému, společenskému a politickému životu občanské společnosti, ke které patří. Participace je povinností, kterou mají všichni vykonávat vědomě, zodpovědně a s ohledem na společné dobro. Nesmí být omezována nebo zužována na některou jednotlivou stránku společenského života (cf. n. 189). Aktivní, kvalifikovaná a účinná participace všech občanů je jedním z pilířů a záruk trvalosti všech demokratických systémů (cf. n. 190). Je důležité angažovat se za lepší přístup k informacím a ke vzdělání, aby bylo možné překonávat všechny překážky (kulturní, právní a společenské), které se staví do cesty sdílené participací občanů na osudech vlastní společnosti. Mezi závažné překážky společenské a politické participace patří: korupce, nespokojenost s politikou, vyhýbání se volebnímu aktu, *totalitní a diktátorské režimy, enormní byrokratický aparát*, atd. (cf. n. 191)

f. Zásada solidarity

Rychlé šíření způsobů a prostředků komunikace v “reálném čase” dokládá nebývalé a rostoucí vědomí vzájemné závislosti mezi osobami a národy (cf. n. 192). Nicméně, solidarita není jen *sociální princip*, ale je to také *mravní ctnost*, která je nezbytná pro řádné usměrňování působení institucí a pro *překonávání a proměnu “struktur hříchu” ve “struktury solidarity”*; není to tedy jen prchavý pocit, nebo povrchní dojetí nad zlem, týkajícím se mnoha osob [...] Naopak, je to *pevná a trvalá odhodlanost* usilovat o *společné dobro* [...] úsilí o dobro bližního” (cf. n. 193); vrcholem solidarity je život a učení Ježíše Krista, Nového Člověka, solidárního s lidstvem až k smrti na kříži (cf. n. 196). Princip solidarity vyžaduje, aby lidé naší doby v sobě pěstovali vědomí, že jsou dlužníky společnosti ve všech materiálních i nemateriálních statcích. V sociálním jednání společnosti je třeba toto vědomí dluhu projevovat různým způsobem tak, aby podmínky a dědictví, které jsou plodem lidské zkušenosti, zůstaly otevřené jak pro současnou generaci, tak pro generace budoucí (cf. n. 194; 195).

g. Základní hodnoty společenského života a cesta lásky

Ve vzájemném vztahu s výše uvedenými zásadami, SNC také uvádí čtyři základní hodnoty: pravdu, spravedlnost, svobodu a lásku. “Jejich uplatňování je bezpečnou a nutnou cestou k dosažení osobního zdokonalení a lidštějšího společenského soužití.” (n. 197) Tváří v tvář často zkresleným pohledům na lásku, je naléhavě nutné přehodnotit její autentický rozměr jako “nejvyšší a univerzální kritérium celé sociální etiky (č. 204); je “tou nejvzácnější cestou celé sociální etiky” (srov. 1 Kor 12: 31), láska je “vnitřním zdrojem” z něhož pramení ostatní hodnoty (č. 205). Žádné zákonodárství, žádný systém pravidel nebo dohod nedokáže “přesvědčit lidi a národy, aby žili v jednotě, bratrství a míru”, žádná argumentace nedokáže překonat výzvu lásky” (n. 207). Sociální a politická láska obsahuje mezosobní vztahy (n. 208); ale požaduje také úsilí o hlubokou obnovu struktur, společenských organizací a právního řádu zevnitř.

Tento obecný přehled zásad SNC je jen úvodem do těchto velmi specifických témat. Existuje mnoho dalších témat, kterými se SNC zabývá, např: lidská práva, rodina jako životně důležitá buňka společnosti, důstojnost práce a zaměstnanců, hospodářský život, politické společenství, mezinárodní společenství, ochrana životního prostředí, podpora míru, atd. Doufáme, že studium a přemýšlení o zásadách a hodnotách, které zde byly představeny, Vás povzbudí, abyste se dozvěděli více o SNC a abyste SNC používali ve všech oblastech svého života.

Doporučená bibliografie a související webové stránky (v abecedním pořadí)

CARDINAL VAN THUÂN INTERNATIONAL OBSERVATORY FOR THE SOCIAL DOCTRINE OF THE CHURCH, *Fourth Report on the Social Doctrine of the Church in the World*, F. Felice, et al., Cantagalli, Siena, 2012.

CARDINAL VAN THUÂN INTERNATIONAL OBSERVATORY FOR THE SOCIAL DOCTRINE OF THE CHURCH, *Second Report on the Social Doctrine of the Church in the World*, ed. G. Crepaldi and S. Fontanta, Cantagalli, Siena, 2010.

HORNSBY-SMITH M. P., *An Introduction to Catholic Social Thought*, Cambridge, New York, 2006.

KRIER MICH M. L., *The Challenge and Spirituality of Catholic Social Teaching*, Revised edition, Orbis, New York, 2011.

PENNOCK M., *Catholic Social Teaching: Learning & Living Justice*, Ave Maria, Indiana, 2007.

PONTIFICAL COUNCIL FOR JUSTICE AND PEACE, *Compendium of the Social Doctrine of the Church*. Washington, DC: USCCB, 2005. Papežská rada pro spravedlnost a mír, Kompendium Sociální nauky církve,

Bread for the World: www.bread.org

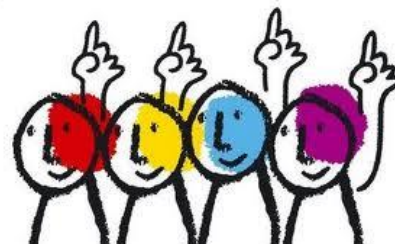
Cardinal Van Thuân International Observatory for the Social Doctrine of the Church:

<http://www.vanthuanobservatory.org/?lang=en>

Catholic Relief Service: www.catholicrelief.org

Dept. of Justice, Peace and Human Development: www.usccb.org/jphd

The Holy See: http://www.vatican.va/phome_en.htm

NETWORK: www.networklobby.org

Pro-life Activities: www.usccb.org/prolife

3. Případová studie: Miláno “Občansko-bratrská Laboratoř” – autor: Gianluca Lista OFS

Na žádost Regionální rady Lombardie od podzimu roku 2010 do současnosti malá, ale reprezentativní skupina sekulárních františkánů z různých MBS v Miláně založila Občansko-bratrskou Laboratoř s dvěma cíli.

Prvním z nich bylo definovat "způsob" práce, která by byla založena na "dialogu", na rozdíl od současného modelu, ve kterém je těžké najít způsob zprostředkování. Chtěli jsme naslouchat citlivým otázkám jeden druhému a společně, díky různým úhlům pohledu na problematiku, hledat cestu "bratrského porozumění- bratrské harmonie". Hledat společné dobro. Tuto metodu bychom rádi přenesli do našich MBS, aby se mohly samy stát partnery lidí v občanské společnosti, kteří mají zájem o společné dobro, bez ohledu na jejich etnický původ, kulturu, politické přesvědčení či vyznání. Druhý cíl se měl zabývat "obsahem": učinit evangelium a učitelský úřad církve hlavním zdrojem jak pro hledání smyslu a prostředků, tak i při orientaci v našich návrzích.

Z tohoto důvodu jsme společně nejprve vypracovali z encykliky *Caritas in Veritate* pracovní listy. Ty byly následně předány Regionálním radám, aby je mohlo několik MBS použít při tvorbě formačních programů. Pak jsme přešli ke Kompendiu sociální nauky církve. S vědomím současného historického období - charakterizovaného těžkou hospodářskou krizí, která pramení také z morální a duchovní krize - jsme se zabývali čtením dokumentů, které by nám pomohly uvažovat o novém způsobu koncipování ekonomiky, z pohledu, který není oddělen od morálního a etického pohledu. Tento způsob myšlení má hluboké kořeny v našem charismatu a tudíž v historii františkánské spirituality

Důležité události, jako jsou obecní a politické volby, byly příležitostí k diskusi mezi těmi členy Laboratoře, kteří usilovali o to, aby porozuměli tomu, jak vtělit Řeholi OFS a evangelium do našich politických možností. Společenství se sice zamýšlelo nad respektováním různých názorů, ale vždy dávalo přednost smyslu pro bratrství, které je přirozené naší františkánské volbě. Nepochybně modlitba a odkaz na "Slovo Boží" a Františkánské prameny – které byly vždy součástí našich setkání – nám pomáhaly, aby Pán byl v naší Laboratoři stále silně přítomný.

V roce 2012 v souladu s Formační komisí naší oblasti se uskutečnil úvodní kurz do SNC. Kurz se realizoval čtyřikrát, vždy jednou za měsíc (s více než šedesáti účastníky na každém setkání). Kurz začínal důvody, proč církve může a musí mluvit o společensko-politické angažovanosti. Prezentace byly připraveny z historie, z obsahu Sociální nauky, věnovaly se sekulárním františkánským osobnostem, které zasvětily své životy službě církvi a společnosti, a navíc některé prezentace obsahovaly církevní a sociální zapojení SFŘ v budoucích letech.

NAVRHOVANÁ TÉMATA K PŘEMÝŠLENÍ A DIALOGU VE SPOLEČENSTVÍ

Princip důstojnosti lidské osoby je obsažen v Generálních konstitucích OFS, zejména v kapitole II. věnované “Aktivní přítomnosti v církvi a ve světě” (čl. 17-27).

1. Přečtěte si tuto část znovu a v MBS o ní diskutujte, alespoň články 18.1 a 22.2. Jak jsou realizovány? Pokud tomu tak není, jak by mohly být realizovány? Jaké způsoby byste mohli použít ve Vašem MBS?
2. S odkazem na konkrétní sociální kontext, ve kterém se Vaše bratrské společenství nachází, diskutujte o tom, jak jsou principy a hodnoty Katolického sociálního učení důležité.

